

ця означає відмову, або відмову з подякою ("ні", "Ні, дякую"). В Європі і США таким жестом можуть хіба що відганяти комах від обличчя.

Японці завжди звертають увагу на те, як кожна людина вдягається, особливо під час першої зустрічі. Погано одягнені бізнесмени не викликають прихильного враження. Європейцям слід пам'ятати, що недбаліший або яскравий одяг може викликати неблагоговірний вплив на японських партнерів.

Кожна національна культура пропонує певне використання і організацію простору між співрозмовниками, різну дистанцію між ними під час спілкування. Японців з дитинства навчають не тільки максимально збільшувати дистанцію при спілкуванні, а й уникати дискомфорту у тісному просторі, демонструючи певні невербальні засоби – такі як зміна постави тіла, уникнення прямого погляду.

Час є ще однією із форм ділового спілкування. І в японській, і у західній культурі пунктуальність – це вираз поваги, а запізнення і повільність – образа. В розвиненому суспільстві час розцінюють як товар. Американські співробітники також розглядають час як матеріалізовану частку. Японські бізнесмени хоч і усвідомлюють значимість часу, все ж відносяться до нього не так прискіпливо. Вони використовують час у залежності від статусу ділового партнера. Японський топ менеджер дозволяє собі змусити чекати молодого стажера фірми, навіть не пояснюючи своє запізнення. Японський продавець супермаркету буде люб'язно чекати вимогливого покупця супермаркету, який зайшов до магазину за

декілька хвилин до закінчення роботи. Японський менеджер не завершить зустріч з важливим відвідувачем, який затримався, не дивлячись на заплановану нову зустріч з відвідувачем нижчого рангу. Інколи така японська традиція використання часу дратує західних партнерів [3, с. 132].

Таким чином, розглянуті приклади лінгвістичних і паралінгвістичних особливостей японської мови, зокрема, їх порівняння з побудовою англійської мови як основної мови інтернаціонального спілкування представників Заходу, а також комунікативні ситуації міжкультурної взаємодії, які виникають у діловій співпраці японців із західними партнерами, яскраво свідчать про те, що їх знання і розуміння може сприяти підвищенню ефективності ділового спілкування, а незнання – може стати серйозним бар'єром для плідної комунікативної діяльності у сфері бізнесу.

Список використаних джерел

1. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава, 2011.
2. Imai M. Sixteen ways to avoid saying no: An invitation to experience Japanese management from inside // Nihon keizai shinbun. – Tokyo, 2008. – P. 6-8.
3. Lebra T.S. Japanese patterns of behavior. – University of Hawaii Press, 1976.
4. Mizutani O. The spoken language in Japanese life // The Japan Times. – Tokyo, 1998. – P.81-83.
5. Nishiyama K. Japan – U.S. business communication. – Dubuque, Iowa, 1995.
6. 田淵 真知子. 話し方・言葉遣いのビジネスマナー. – 東京, 2008.

Надійшла до редколегії 05.10.12

О. Озерская, канд. пед. наук, доц.

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, Харьков

БАРЬЕРЫ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЯПОНСКО-ЗАПАДНОЙ КОММУНИКАЦИИ

В статье приведены примеры лингвистических и паралингвистических особенностей делового японского языка, в частности, их сравнение с английским языком. Рассмотрены коммуникативные ситуации делового межкультурного взаимодействия японцев и западных партнеров. Подчеркивается, что преодолению барьеров в межкультурной коммуникации способствует более глубокое понимание специфики японского языка, а также учёт социокультурных факторов, которые формируют национальный характер японцев.

O. Ozerska, PhD in pedagogy, associate professor

H.S. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv, Kharkiv

LANGUAGE BARRIERS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION BETWEEN JAPAN AND THE WEST

The article deals with the linguistic and paralinguistic peculiarities of business Japanese, in particular, their comparing with those of English. Communicative situations of business intercultural interaction of the Japanese with their Western partners are observed. The statement that more profound understanding of the specificity of Japanese language, and taking into account sociocultural determinants, which form the character of Japanese, would favour the overcoming the barriers in intercultural communication is emphasized.

УДК 811.581'367

Н. Руда, викл.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ МОДЕЛЕЙ БАГАТОКОМПОНЕНТНЫХ СКЛАДНЫХ РЕЧЕНЬ У РОМАНИ ЛАО ШЕ "РИКША"

Статтю присвячено проблемі функціонування моделей багатоконпонентних складних речень у романі Лао Ше "Рикша". Проаналізовано вживання моделей зі складнопідрядною та складносурядною структурними основами.

Вивчення синтаксичних конструкцій будь-якої мови завжди має велике значення. В китайському мовознавстві доволі підвищений інтерес до вивчення складних речень. Зокрема, відомі роботи таких відомих китайських вчених, як Ван Лі (王力), Лю Шу Сян (吕叔湘), Юан Тюн (袁焯), Ю Янг Чун (徐阳春), Сін Фу Нань (邓福南), Сін Пу Ї (邢福义), Хі Ар Ші (何尔士), Янг Бай Тюн (扬伯峻), а так само деяких видатних російських вчених-китайстів, таких, як Горелов В.І, Драгунов А.А, Драгунова Е.Н., Задюченко Т.П, Котова А.Ф., Шутова Є.І. Однак до теперішнього часу багатоконпонентні складні речення (БСР) не були предметом спеціального дослідження. Наукове

вивчення граматичної будови китайської мови почалося порівняно нещодавно, і граматики, і синтаксис зокрема, є новою наукою для китайської філології. Якщо у вітчизняному мовознавстві БСР стали предметом окремого вивчення, то подібні конструкції китайської мови не знайшли відображення у сучасній науковій літературі. У зв'язку з підвищенням інтересу до вивчення китайської мови, збільшується кількість робіт, присвячених синтаксису сучасної китайської мови. Однак не всі граматики відносять складні речення до окремого класу синтаксичних одиниць, крім того, не існує єдиного визначення складного речення, елементарні складні речення не

відокремлюються від багатокomпонентних, хоча функціонування та типи цих речень суттєво відрізняються. Завдяки аналізу частотності БСР в тексті роману "Рикша", було встановлено, що вона складає 43% від загального числа складних синтаксичних конструкцій на сторінці. Тому можна зазначити достатньо частотне вживання БСР. Цей факт свідчить про те, що багатокomпонентні конструкції заслуговують на детальне на глибоке вивчення.

Будучи складною синтаксичною побудовою, БСР відрізняються особливостями семантики своєї структурної схеми, "тим, що мовний спосіб представлення дійсності, відображений у типовому значенні БСР, нерозривно пов'язаний зі структурою думки, формує типове значення, висловлює різносторонні зв'язки об'єктивної дійсності і властивості пізнаваного об'єкта" [2, с. 4]. На відміну від елементарних складних речень, БСР мають більші комунікативні можливості. Вони ідеально пристосовані до передачі логічної послідовності думки, її найтонших звинин, мають "властивість компактності, пристосованості до змістового сприйняття, а також великими можливостями предикативного ускладнення, що дозволяє варіювати одну і ту ж тему, забарвлену єдиною тональністю, характером зв'язків, гнучкістю словопорядку предикативних одиниць" [2, с. 5]. Завдяки особливостям своєї структури і різноманітній семантиці, БСР поширені в більшості різновидів писемного мовлення. Калашникова Г.Ф. відзначала їх активне функціонування "в науковому стилі, будучи чудовим способом формулювання доказів." [3, с. 5]. А в художніх творах за допомогою БСР можливо найбільш точно передати відтінки почуттів і настроїв. За своєю природою БСР здатні передавати найтонші відтінки думки, і саме ця семантична властивість пояснює їх широку вживаність в прозі, як правило, в авторській мові. Так як БСР представляють собою конструкції переважно писемного мовлення, то можна було б припустити, що в мові сучасної китайської прози, мова якої, байхуа, спочатку була мовою розмовною, їх кількість невелика, оскільки розмовна мова прагне до стислості й лаконічності, з одного боку, і до максимального спрощення сприйняття мови співрозмовником, з іншого. Між тим, аналіз показує, що БСР досить часто представлені в прозових творах. Це можна пояснити особливостями семантики структурної схеми БСР, тим, що "мовний спосіб представлення дійсності, відображений у типовому значенні БСР, нерозривно пов'язаний зі структурою думки, формує типове значення, висловлює різносторонні зв'язки об'єктивної дійсності і властивості пізнаваного об'єкта в їх єдності" [2, с. 4]. Таким чином, БСР представляється надзвичайно емною синтаксичною формою, яка дозволяє відобразити уявлення автора про ту чи іншу об'єктивну дійсність у вигляді "мікроповідання" в межах одного речення.

При дослідженні виникає питання: чи всі моделі БСР використовуються в прозі, або є обмеження в їх вживанні. Це питання до сих пір не було предметом спеціального розгляду, що визначає актуальність дослідження. Поставлене питання може бути вирішеним тільки після інвентаризації всіх типів моделей БСР, що вживаються у відібраному матеріалі.

Матеріалом для даного практичного дослідження було обрано твір китайського письменника Лао Ше, "Рикша", з якого методом суцільної вибірки було відібрано понад 1000 речень, на основі яких проводився аналіз функціонування БСР в сучасній китайській прозі.

Однак роман "Рикша" є одним з найвідоміших творів сучасної китайської літератури. Лао Ше – видатний китайський прозаїк, драматург, публіцист, більш відомий реалістичною і сатиричною прозою, один з провідних

майстрів національної літератури. На даному етапі у китайській мові є доволі багато авторів, ЛуСін, Мао Дунь, ГоМожо та багато інших письменників, роботи яких перекладалися на багато мов світу та винесли реалії китайського життя за межі Китаю. Але тільки дві сучасні китайські новели стали найбільш відомими світові і одна з них – саме "Рикша". Лао Ше визнаний великим майстром сучасної китайської мови, а його "Рикша" – витвір, що повністю відповідає специфіці сучасної китайської мови та літератури. Ці факти і обумовили вибір "Рикши" як основи для практичного дослідження в даній роботі.

Питання про варіативність синтаксичних побудов особливо гостро стояло перед дослідниками в другій половині 20 ст. Проте, до цих пір залишається невирішеною до кінця проблема термінології, а саме, визначення варіанту, моделі, і інваріанта складної синтаксичної конструкції. Слідом за проф. Калашниковою Г.Ф. вважаємо моделлю речення якусь абстрактну схему, на базі якої будується мовне висловлювання. Крім того, дотримуємося думки, що поняття моделі дещо ширше поняття інваріанта. Так в межах БСР виділяються моделі першого (трикомпонентні), другого (чотирьохкомпонентні) і третього (п'ятикомпонентні) ярусів. Оскільки БСР є складними конструкціями, то для них існує безліч варіантів, тобто вони є "поліваріантними".

Відомо, що БСР є цілісною синтаксичною побудовою, за допомогою якої виражається складність пізнаваних явищ дійсності. Саме ця їх семантична властивість нерідко змушує авторів утілювати текст від імені автора і мову дійових осіб в форму моделей БСР. Але багатокomпонентні речення по своїй структурі складні, і при значній їх довжині, що проявляється в ускладненні вихідних моделей додатковими предикативними одиницями, можуть виникати труднощі для сприйняття їх читачами.

БСР поділяються на речення зі складносурядною структурною основою (СО) та складнопідрядною СО. Всі конструкції БСР, які вживаються у відібраному матеріалі, вживаються з різною частотою. З таблиці 1 можна побачити, що БСР із складносурядною СО кількісно переважають над БСР із складнопідрядною СО.

Таблиця 1

БСР	
БСР із складнопідрядною СО	БСР із складносурядною СО
38%	62%

Співвідношення складносурядних і складнопідрядних речень у художньому стилі багато в чому залежить від індивідуального стилю письменника. БСР із складносурядною СО використовуються у художньому мовленні найчастіше для образного зображення дійсності і для передачі авторської емоційної оцінки. БСР побудовані за принципом сурядності, виступаючи в якості синонімів простих самостійних речень, відрізняються тим, що думки в складному реченні утворюють складне ціле. Так, у художньому стилі прості речення виділяють в зображуваній картині окремі деталі, а складносурядні речення об'єднують деталі в більш повну картину, розкривають взаємозв'язок між ними.

Відповідно до наведеної табл. 1, в аналізованому нами матеріалі переважають БСР із складносурядною СО. Даний факт узгоджується з вищесказаним, тому що в романі Лао Ше "Рикша" мова автора переважає над діалогічною і монологічною мовою персонажів. В процесі дослідження було підраховано кількість різних моделей БСР із складносурядною СО, що зустрічаються в романі. Дані розрахунків наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Моделі БСР зі складносурядною СО в романі "Рикша"	Кількість (%)
БСР з сурядністю і підрядністю	33
БСР із складносурядною СО, ускладненою безсполучниковістю	28
БСР з багатокомпонентною сурядністю	22
БСР з сурядністю і підрядністю, ускладненими безсполучниковістю	11
БСР з сурядністю і супідрядністю	6

Найбільш частотною є модель БСР з сурядністю і підрядністю (33%). Моделі БСР з сурядністю і підрядністю видаються досить ємними і зручними формами, завдяки різноманітності синтаксичних зв'язків між компонентами, які дозволяють досить повно, з необхідними уточненнями і поясненнями, передати читачеві інформацію. Як зазначає проф. Г.Ф. Калашникова, сурядно-підрядні конструкції є ємними і зручними для передачі інформативного змісту синтаксичними формами. Як і в будь-якому складносурядному реченні, у сурядно-підрядній конструкції виражається поєднання думок, а явища, і процеси реальної дійсності зображуються в природній послідовності їх прояви. Це дозволяє автору прозового твору поетапно описати події, що відбуваються і логічно підвести підсумок сказаному:

对待骆驼的方法，他不大晓得，可是他不怕它们，因为来自乡间，他敢挨近牲口们。Що стосується способу, ЛоТхо не дуже розібрався, проте він не боюється їх, так як він приїхав з сільської місцевості, він має сміливість наблизитися до худоби.

他也能看到自己身上的一切，虽然是那么破烂狼狽，可是能以相信自己确是还活着呢。Він також міг побачити своє власне тіло цілком, і хоча він був жакливо пошарпаний, проте мав сили вірити в те, що все ще живий.

Досить часто зустрічається модель БСР з складносурядною СО ускладненою безсполучниковістю (28%).

祥子的叙述只有这么个缝子，可是祥子一点没发毛咕的解解释开，老头子放了心。В розповіді рикші була тільки одна проблема, але він говорив, не показуючи страху, старий заспокоївся.

平日，他虽不大喜欢交朋友，可是一个人在日光下，有太阳照着他的四肢，有各样东西呈现在目前，他不至于害怕。

Був звичайний день, і хоча він не дуже любив заводити знайомства, але він був на самоті, тільки сонце бачило його, багато чого видно було попереду, не міг же він злякатися.

Наступною за вживаністю є модель з багатокомпонентною сурядністю (22%). Досліджувана модель функціонує, як правило, в авторській мові, поширених монологів, внутрішніх міркуваннях персонажів, оскільки для даних структур характерна деяка розміреність, виваженість, послідовність, що не властиві живій спонтанній мові персонажів.

他得带走这几匹牲口，虽然还没想起骆驼能有什么用处，可是总得算是几件东西，而且是块儿不小的东西。Йому потрібно було вести за собою цих верблюдов, і хоча він ще не придумав яка користь буде від них, але, в будь-якому випадку, користь буде, до того ж – чимала.

他的思想很慢，可是想得很周到，而且想起来马上去执行。Він міркував досить повільно, проте обдумував ретельно, при тому, згадавши це, відразу ж пішов виконувати.

Можна відзначити малий відсоток функціонування моделей БСР з сурядністю і супідрядністю і сурядністю і підрядністю, ускладненими безсполучниковістю – 6% і 11% відповідно. Кількісні підрахунки говорять про те, що обидві ці моделі нечасто вживаються в мові роману.

假若他的环境好一些，或多受着点教育，他一定不会落在“胶皮团”里，而且无论是干什么，他总不会辜负了他的机会。Якби його положення було краще, або він би отримав якусь освіту, він ні за що б не став рикшею, та й до того ж, що б він не робив, він умів себе показати.

她也长得虎头虎脑，因此吓住了男人，帮助父亲办事是把好手，可是没人敢娶她作太太。Вигляд у неї також був досить грубий, мужній, тому вона відлякувала чоловіків, допомагала батькові по господарству, адже у неї були золоті руки, але, жоден чоловік не наслідював запропонувати їй стати його дружиною.

БСР з складнопідрядною СО найчастіше зустрічаються в монологів героїв, допомагаючи, таким чином, уявити собі передування подій, характер, причини вчинків персонажів роману. Малий відсоток (38%) БСР з складнопідрядною СО можна пояснити переважанням в тексті роману розповіді автора, який займає позицію "автора всевидючого", тобто повністю складача тексту твору, що володіє всією інформацією і доносить її до реципієнта.

Аналізуючи зібраний матеріал було розраховано кількісне співвідношення БСР із складнопідрядною СО, присутніх у тексті роману "Рикша". Переважними за чисельністю є моделі БСР з однорідною супідрядністю і БСР із послідовною підрядністю, ускладненою безсполучниковістю (27%). Отримані дані відображені в табл. 3.

Таблиця 3

Моделі БСР з складнопідрядною СО в романі "Рикша"	Кількість (%)
БСР з складнопідрядною СО, ускладнені безсполучниковістю	27
БСР з однорідною супідрядністю	27
БСР з послідовною підрядністю	18
БСР з неоднорідною супідрядністю	18
БСР з складнопідрядною СО, ускладненою сурядністю	10

Відомо, що БСР з однорідною супідрядністю сприяють створенню виразності синтаксичних побудов, головне завдання яких – інформативна ємність, гнучкість, внутрішня і зовнішня гармонія, а тим самим здатність впливати на читача, в тому числі і естетично. Крім того, широке вживання речень даної моделі обумовлене прагненням автора до вираження складних взаємопов'язаних ситуацій і явищ. Речення, побудовані за таким

принципом, дозволяють відобразити авторське бачення у формі "мікроповідання" в межах одного висловлювання. В прозовій мові вони частіше вживаються в текстах розповідного характеру і в міркуваннях, несуть велике комунікативне навантаження і можуть передавати повноту відображеної дійсності.

可是他确知道，假如这真是磨石口的话，兵们必是绕不出去，而想到山下来找活路。Проте він абсолютно

точно знав, якби це справді був Мошикхоу, солдати не могли б перебраться через гори, і вирішили б спуститися в пошуках стежки.

假若他想到拿这三匹骆驼能买到一百亩地,或是可以换几颗珍珠,他也不会这样高兴。Якби йому прийшло в голову продати цих трьох верблюдів за сто му, або якби міг виміняти на перли, він не був би такий радий.

假若他去当了兵,他决不会一穿上那套虎皮,马上就不傻装傻的去欺侮人。Якби він став солдатом, він ні за що б не набув загрозливого вигляду, і не став би безладно принижувати людей.

БСР із складносурядною СО, ускладнені безсполучниковістю займають рівний простір в тексті з вищезрозглянутою моделлю. Така кількість речень даного типу пояснюється загальною насиченістю тексту роману реченнями з безсполучниковим типом зв'язку:

因为嘴常闲着,所以他有工夫去思想,他的眼仿佛是老看着自己的心。Так як він не займався балаканиною, тому в нього було багато часу на мрії, здавалося, він завжди занурений у свої думки.

Дві моделі БСР з складнопірядною СО мають рівну кількість випадків (18%). Розглянемо першу з них – БСР з послідовною пірядністю. Дані конструкції "дозволяють відобразити ієрархію відносин між властивостями явищ дійсності", прості і доступні для сприйняття, вони допомагають автору переконливо побудувати мову героїв, максимально наблизивши дані синтаксичні структури до конструкцій, властивим розмовній мові:

这种猜想里虽然怀着点妒羨,可是万一要是这么回事呢,将来刘四爷一死,人和厂就一定归了祥子。Хоча такі здогадки і таїли в собі заздрість, однак якщо так і станеться, і в майбутньому, як тільки помре старий Лю, "Женьхечхан" відразу перейде до рук рикши.

Другою моделлю, що складає 18% від усіх прикладів БСР із складнопірядною СО в романі, є модель БСР з неоднорідною супірядністю:

他们的车破,跑得慢,所以得多走路,少要钱。Його коляска зламалася, і біг він повільно, тому йому доводилося багато тинятися по дорогах, і грошей це приносило менше.

Серед усіх БСР із складнопірядною СО, найменшу групу склали речення, ускладнені сурядністю:

他得带走这几匹牲口,虽然还没想起骆驼能有什么用处,可是总得算是几件东西,而且是块儿不小的东西。Йому потрібно було вести за собою цих верблюдів, і хоча він ще не придумав яка користь буде від них, але, в будь-якому випадку, користь буде, до того ж – чимала.

Проаналізувавши типологію моделей БСР, що функціонують в романі "Рикша", було встановлено, що БСР є доволі частотними синтаксичними конструкціями. Речення із складносурядною СО суттєво домінують над реченнями із складнопірядною СО та становлять відповідно 62% та 38%. Кількість моделей в двох групах БСР досить обмежена, так в БСР із складнопірядною СО було виявлено шість моделей, з яких найбільш поширеними виявилися моделі із складнопірядною СО, ускладненою безсполучниковістю, і БСР з однорідною супірядністю (27%), а найменш частотною – модель БСР з складнопірядною СО, ускладненою сурядністю (10%). Серед БСР із складносурядною СО функціонують п'ять моделей, найбільш частотною з яких є модель, ускладнена пірядністю (33%), а мінімальної за частотністю є модель, ускладнена супірядністю (6%).

Звичайно, проведена інвентаризація багатокомпонентних складних конструкцій не є вичерпною в питанні про функціонування даних конструкцій в мові художньої літератури. Потребують уваги питання, пов'язані з особливостями вживання сполучників у БСР, з протяжністю та ускладненістю моделей, а також окремим питанням повинно бути вживання безсполучникових БСР, які складають окрему групу серед загальної кількості багатокомпонентних складних конструкцій. Все сказане вище обумовлює перспективу подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Казмин В.В. Сложные предложения с соподчинением в современном русском языке. Учебное пособие. – Краснодар, 1978;
2. Калашникова Г.Ф., Дмитриева Т.В., Скоробогатова Е.А. Функционирование многокомпонентных сложных предложений в поэтическом тексте. Методические рекомендации и учебные задания к спецкурсу студентам филологического факультета. – Харьков: ХГПИ, 1987;
3. Калашникова Г.Ф. Синтаксис многокомпонентного сложного предложения в системе филологического образования в вузе и в школе. – Харьков: ХГПУ, 1998.

Надійшла до редколегії 01.10.12

Н. Рудая, препод.

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, Харьков

ПРЕДСТАВЛЕННОСТЬ МОДЕЛЕЙ МНОГОКОМПОНЕНТНЫХ СЛОЖНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В РОМАНЕ ЛАО ШЕ "РИКША"

Статья посвящена проблеме функционирования моделей многокомпонентных сложных предложений в романе Лао Ше "Рикша". Проанализировано использование моделей со сложноподчиненной и сложносочиненной структурными основами.

N. Ruda, lecturer

H.S. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv, Kharkiv

REPRESENTATION OF THE MODELS OF POLYPREDICATIVE COMPOUND SENTENCES IN "RICKSHAW" BY LAO SHE

The article is devoted to the problem of functioning of the models of polypredicative compound sentences in "Rickshaw" by Lao She. The usage of the models with complex and compound stems has been analyzed.